

EEN WANDELING LANGS 160 JAAR DHG HISTORIE

EEN WANDELING LANGS 160 JAAR DHG HISTORIE

Op 7 februari 2011 bestaat De Hoenderloo Groep 160 jaar. De instelling voor Jeugd & Opvoedhulp en Educatie biedt specialistische 24 uurszorg aan jongeren van 10 tot 18 jaar met complexe gedragsproblemen, die (tijdelijk) niet meer thuis kunnen wonen.

Het terrein van De Hoenderloo Groep in Hoenderloo is 80 hectare en een weerspiegeling van 160 jaren jeugdzorg en onderwijs. Van onontgonnen gebied naar parkaanleg. Van monumentale gebouwen naar groepsunits. Acht kilometer verderop ligt de Kop van Deelen, sinds 2006 de tweede locatie van De Hoenderloo Groep. Dit voormalig militair terrein (benoemd tot rijksmonument) is 27 hectare en telt ongeveer 20 monumentale panden.

Ter gelegenheid van haar 160-jarig jubileum zette De Hoenderloo Groep een wandelroute uit over het terrein in Hoenderloo van circa vijf kilometer langs zeventien bijzondere historische plekken op het terrein. Bij deze plekken staat een bord waarop een korte beschrijving staat. De nummers op de borden corresponderen met de nummers in dit boekje, waarin u uitgebreidere achtergrondinformatie vindt over de historische plekken.

De route is gemarkeerd met paaltjes die u de weg wijzen en is geschikt voor rolstoelgebruikers.

HOE HET BEGON...

In 1839 gingen dominee Ottho Gerhard Heldring en een vriend de Veluwe over. Een bewoner uit Beekbergen vertelde Heldring dat mensen "zonder enig vermogen" zich midden op de heide - in Hoenderloo - gevestigd hadden. Heldring en zijn reisgenoot besloten onmiddellijk op verkenning uit te gaan. Een gids voerde hen in de juiste richting. Het was geen gemakkelijke wandeling, want de zuidwestenwind blies hen het zand in het gezicht en belemmerde het lopen.

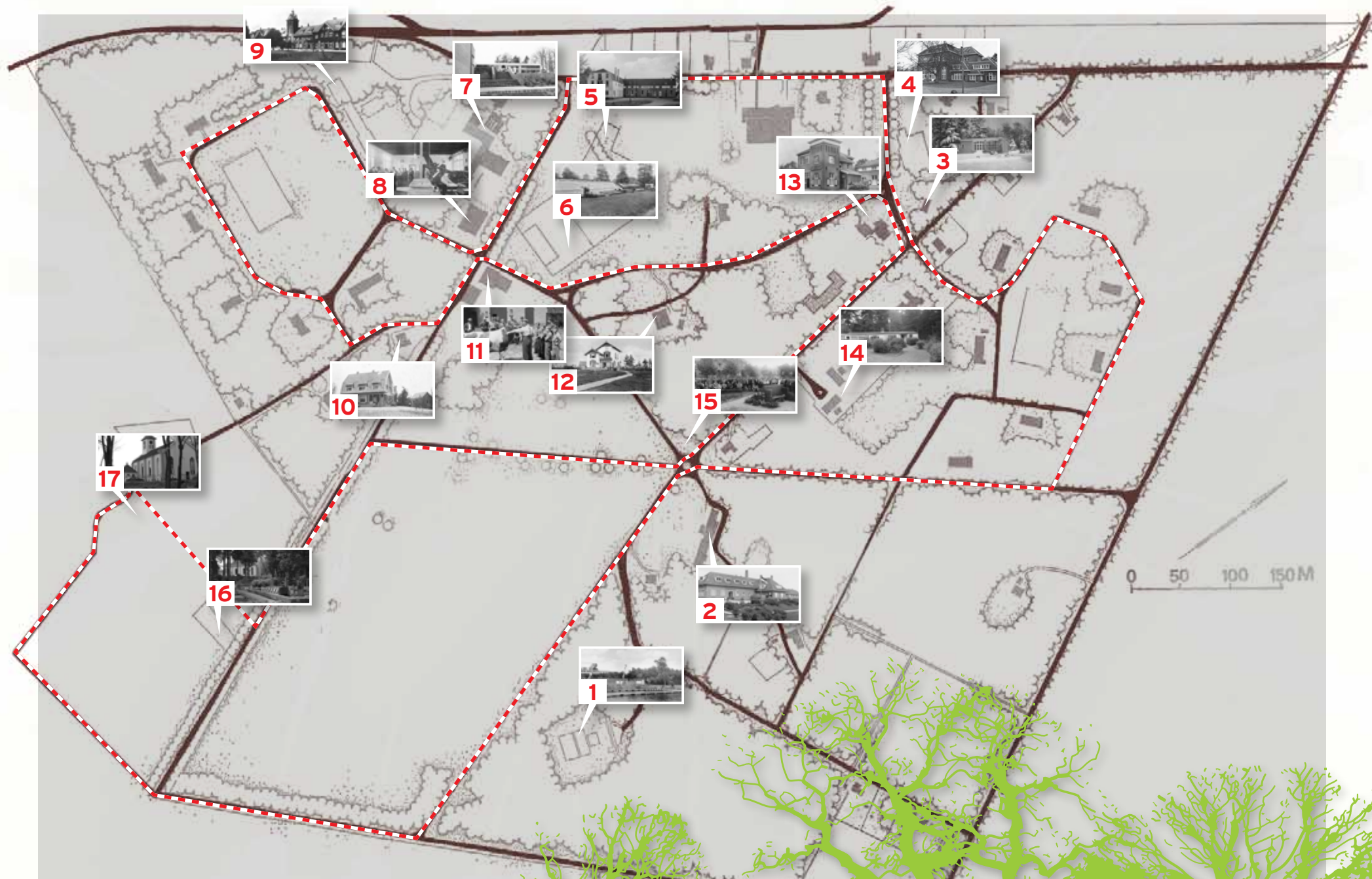
Heldring: *"Hoe menigwerf zeide ik tot mij zelve: men behoeft waarlijk niet naar Afrika te reizen om zich een denkbeeld van zandwoestijnen te vormen. Zo klommen wij van heuvel tot heuvel, totdat wij tussen twee bergen in wederom eene groote heidevlakte in het oog kregen. Hier hebt gij, zeide de gids, het nieuwe dorp Hoenderloo voor u".*

Het gebrek aan een goede watervoorziening maakt bij Heldring zoveel sociale bewogenheid los, dat hij een deugdelijke put liet bouwen. Na realisatie hiervan (1844) bleef hij zich inzetten voor de nederzetting. Heldring droeg zorg voor een school, een kerk en voldoende financiering, deels overheidsgeld, deels particuliere giften. Ook het Koninklijk Huis droeg een steentje bij.

De onderwijzer Gangel werd aangesteld op de eerste school. Het huis van Gangel fungeerde als tijdelijk opvanghuis voor verwaarloosde kinderen uit het westen van het land, als tussenstation naar een pleeggezin. Het was een doorgangshuis. Er kwamen echter zoveel kinderen dat er een andere oplossing gevonden moest worden in de vorm van een apart Doorgangshuis (1848). Voor de kinderen in dit eerste gebouw 'Vollenhoven' is begeleiding nodig; het beroep van groepsleider is geboren!

De basis van De Hoenderloo Groep is gelegd bij het passeren van de stichtingsakte op 7 februari 1851, getekend door de oprichter van De Hoenderloo Groep, mr. J. Messchert van Vollenhoven. Hij was officier van justitie, burgemeester van Amsterdam, lid van de Staten Generaal. Het officieel gestelde doel van de stichting met protestants-christelijke signatuur was: "De tijdelijke opnemering en aanwending van pogingen tot verbetering, terugbrenging en opleiding van verwaarloosde kinderen".

2011

ZWEMBAD

1

1954 TOT 1995

Het zwembad is aangeboden door de 'Vrienden van Hoenderloo' als jubileumgeschenk in 1951 ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van Stichting Hoenderloo en wordt in eigen beheer gemaakt. Op 19 september 1953 gaat de eerste spade de grond in. De jongens verzorgen het graafwerk.

In 1954 vindt een feestelijke opening van het zwembad plaats. Het bad zorgt voor ontspanning en de jongens krijgen zwemles van een gediplomeerd badmeester. Voor de schooljongens valt de zwemles onder het vak gymnastiek; die les wordt dus tijdens de schooluren gegeven. Ook de kinderen uit het dorp Hoenderloo krijgen hier les. Dorpelingen betalen 1/40 deel van de aanlegkosten van het zwembad.

Rond 1995 moet het zwembad gesloten worden, omdat het niet meer aan de eisen van de tijd voldoet. De onderhoudskosten worden te hoog.

Anno 2011 is op deze plaats een deel van de mountainbikeroute en de survivalbaan te zien. Ook is er een paddenpoel.

KAMPHEUVEL

2

1929 - ARCHITECTEN J. EN T.H. STUIVINGA

Symbol van de nieuwe strengere stijl is het gebouw Kampheuvel, dat op 29 maart 1930 door de minister van Justitie mr. Donner wordt geopend. Het gebouw staat voor de opvatting, dat tucht en discipline belangrijke bouwstenen zijn voor de vorming van jonge mensen.

Het middengedeelte was het woonhuis. Het gebouw krijgt een speciale functie: het fungeert als opvang en observatiehuis voor nieuwe bewoners van de stichting en is tevens de opvangplek voor jongens die door onaangepast gedrag tijdelijk niet kunnen worden gehandhaafd in een normaal groepsleven of die zijn weggelopen. Er zijn naast het groepsverblijf en de slaapzaal ook twee isoleercellen en een luchtplaats aanwezig voor jongens die gestraft moeten worden. De luchtplaats is nog steeds aanwezig. De cellen zijn niet lang gebruikt.

In 1985 wordt Kampheuvel verbouwd, de tralies voor de ramen verdwijnen en het gebouw wordt ingericht als kantoorpand. Op 4 december 1985 wordt het nieuwe kantoorpand feestelijk in gebruik genomen. Een van de gasten is de heer E.H. van Eeghen. Hij was de zoon van de penningmeester van de stichting in 1929 en legde destijds als 9-jarige de eerste steen van dit gebouw.

Na 1985 is het gebouw vaker verbouwd en aangepast aan de nieuwe eisen van de tijd. Anno 2011 is het nog steeds in gebruik als kantoorpand.

HEUVELHUT

3

1953

De 'hut' op de heuvel was een dependance van Nijegaarde (zie bord 4). Het dagverblijf Heuvelhut wordt op 1 december 1953 in gebruik genomen. Dit gebouwtje biedt plaats aan vijftien jongens. Als nachtverblijf beschikken zij over een afzonderlijk slaapzaaltje in het hoofdgebouw Nijegaarde.

Oorspronkelijk is de Heuvelhut bestemd als overlooptroep van Nijegaarde naar Eikenhof voor jongens, die buiten de inrichting onderwijs volgen (ULO of gymnasium). De Heuvelhut dient als eigen, vrije huiskamer waar de jongens zich kunnen ontspannen en een eigen gemeenschap vormen.

De Heuvelhut is anno 2011 in gebruik als fitnesscentrum.

NIJEGAARDE

4

1906 TOT 1985 - ARCHITECT DE MOL VAN OTTERLOO

Door de verschillende niveaus, de vele functies en de onderverdeling in kleinere eenheden, maakt gebouw Nijegaarde een speelse indruk. Het gebouw is bedoeld als een thuis, met veel ruimte, licht en lucht. De naam is ontleend aan het Bijbelboek Jesaja: "De woestijn, die tot een gaarde zal worden herschapen".

Het gebouw bood onderdak aan honderd schooljongens. De 'grote zaal' was voor algemeen gebruik, dat wil zeggen voor alle jongeren en overige bewoners van de stichting. Ze bood ruimte aan ongeveer 250 personen. In deze zaal werden gemeenschappelijke vieringen, activiteiten en de kerkdiensten gehouden. Tot eind jaren '70 waren de kerkdiensten verplicht.

De hele zolder van Nijegaarde was speciaal ingericht voor het overnachten van oud-jongeren, die op bezoek wilden komen. Want het bestuur was destijds van mening dat elke jongen, na vertrek, Hoenderloo als zijn thuis mag blijven beschouwen en recht heeft op bescherming.

Begin jaren '50 breekt een nieuwe tijd aan, opvoedingsopvattingen veranderen, een meer individuele benadering is vereist. Langzamerhand verdwijnen de grote gebouwen en worden kleinere panden gebouwd. De panden aan het Heideveld namen de woonfunctie van Nijegaarde over. Nijegaarde is afgebroken in 1985.

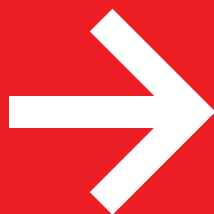
VOLLENHOVEN

5

1849 TOT 1955 (AFGE BRAND)

Het eerste paviljoen dat gebouwd wordt, is Vollenhoven. Genoemd naar Jonkheer mr. J. Messchert van Vollenhoven, oprichter van De Hoenderloo Groep, de man die de eerste grondaankoop van het Doorgangshuis mogelijk maakte. Vollenhoven diende oorspronkelijk als woning voor een twaalfstal kinderen. Later werden in het gebouw ook werkplaatsen ingericht. In 1955 werd het gebouw door brand verwoest. De brand begon op zolder waar iemand een lamp verkeerd had ingesteld om een nestje kuikens te verwarmen.

De naam Vollenhoven wordt anno 2011 gebruikt voor een gebouw dat gelegen is aan het Wesselplantsoen.

TUINDERIJ

6

Hier was de voormalige tuinderij, een vakleerplaats voor jongeren. Met opleidingen voor bloemist, bloembinder of plantsoenmedewerker, maar ook het kweken van groenten en fruit op de koude grond of onder glas. De tuinderij was onderdeel van het aanbod van vakopleidingen, zoals schoenmakerij, schilderswinkel, timmerwinkel, smederij, drukkerij, kleermakerij, boerderij en kippenfokkerij. Mensen uit het dorp konden hier planten kopen.

Anno 2011 is het een sportveld met tribune en verlichting, gerealiseerd door Unilever; het Lipton stadion.

BEETSSCHOOL

7

1956

Op 2 oktober 1956 wordt de Cornelis Beetsschool geopend, de lagere technische school. De school is genoemd naar ir. C. Beets, omdat hij als voorzitter van 'De Vereniging voor Vakopleiding en Onderwijs' veel moeite heeft gedaan voor de ontwikkeling van vakonderwijs en meegewerkt heeft aan de totstandkoming van de Its voor de stichting. Niet te verwarren met zijn beroemde naamgenoot Nicolaas Beets, dat is zijn grootvader.

De onderwijsvorm Its vervangt het leerlingstelsel, op de typografenopleiding na. In de nieuwe onderwijsvorm wordt lesgegeven in bankwerken, timmeren en schilderen. Een permanent onderkomen heeft de school nog niet, de lessen worden verzorgd in noodvoorzieningen. De wens om een eigen schoolgebouw gaat in 1970 in vervulling. Het gebouw wordt geopend in 1971.

Anno 2011 heeft het gebouw nog steeds een schoolfunctie. Het maakt deel uit van het Hoenderloo College.

DRUKKERIJ

8

1893 - 1945 (AFGEBRAND)

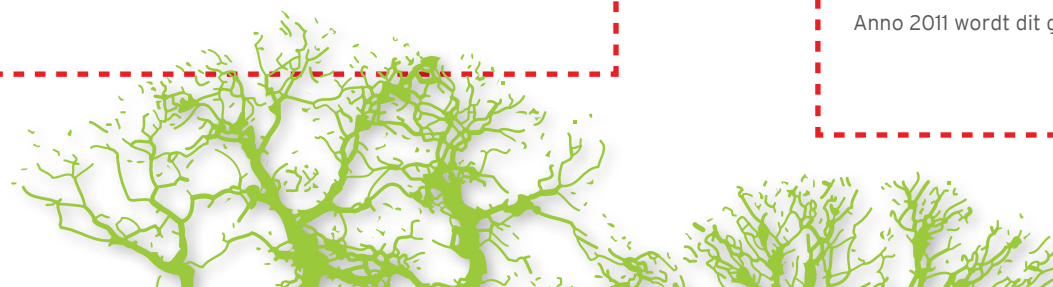
Het onderwijs heeft vanaf de oprichting van de stichting een belangrijke plaats in de opvoeding van de jongeren. De nadruk wordt in de eerste tijd (na 1851) gelegd op het werken in de landbouw. Andere bedrijven zijn er nog niet. Een vak leren de jongens als zij bij een baas worden geplaatst.

In 1883 wordt een start gemaakt met de exploitatie van de drukkerij. Naast de boerderij, de tuinderij, de kleermakerij en de schoenmakerij is de drukkerij een belangrijke leerwerkplaats voor de jongeren.

De eerste drukkerij wordt in 1893 geopend; een door petroleum verlichte houten schuur met daarin een stoommachine. Verschillende drukkerij-opleidingen werden verzorgd, waaronder de typografenopleiding.

In 1945 gaat de eerste drukkerij in vlammen op. Als gevolg van de geallieerde bezetting in 1945 en de financiële zorgen in die tijd, wordt gebruik gemaakt van een noodvoorziening voor de drukkerij. Pas in 1957 wordt een nieuwe drukkerij gebouwd (architect Van Mourik) die voldoet aan de meest moderne eisen. De vormgeving van het gebouw was voor die tijd modern en voldeed aan de opvattingen van die tijd over industriële bouw. De drukkerij bestond uit een zetterij, binderij en papiermagazijn. Er wordt voldaan aan de eisen met betrekking tot hygiëne en zorg voor de werkers. In de jaren zeventig wordt deze inmiddels weer verouderde werkplaats afgeschaft.

Anno 2011 wordt dit gebouw gerenoveerd en weer geschikt gemaakt als leerwerkplaats.

EIKENHOF 9

1912 TOT 1972 - ARCHITECT POSTHUMUS MEIJES

De naam voor het gebouw werd bedacht door het bestuur: 'Eikenbomen der Gerechtigheid'. Men had de wens dat de jongens die daar zouden wonen, zouden opgroeien tot 'eikenbomen'. Dit gebouw had het karakter van een gesticht. Met zijn strakke lijnen en gelijke saaie inwendige indeling, wordt het een enigszins kazerne-achtige eenheid. Dit gebouw brengt de gedachten over het opvoedingswezen en de heropvoeding tot uitdrukking, die leven in de jaren voor de Eerste Wereldoorlog. Door middel van een torentje probeert men iets eigens aan het gebouw te geven. Dit moet fungeren als oriëntatiepunt, onder andere voor de grotere jongens die buiten werken en een vakopleiding volgen. Aan de achterzijde bevonden zich het badhuis en de linnenkamer. Het gebouw was bestemd voor 100 jongens in de leeftijd van 15 tot 19 jaar, verdeeld over zes leefgroepen, die een opleiding kregen in diverse beroepen. In het gebouw was een ziekenboeg en een badinrichting. Er waren twee verpleegsters. Dokter Havermans uit Apeldoorn hield wekelijks spreekuur, hij was tevens hofarts van Koningin Wilhelmina wanneer ze op paleis Het Loo verbleef. In oktober 1943 dient het Doorgangshuis ontruimd te worden op bevel van de Ortscommandant van Apeldoorn. 265 jongens en 75 man personeel, waaronder 22 gezinnen moeten met spoed elders worden ondergebracht. Het Doorgangshuis heet dan Truppenplatz Hoenderloo en wordt bevolkt door de 'Hermann Goring Division' en de gemotoriseerde Waffen SS, die gehuisvest waren in Eikenhof. Na de oorlog wordt de stichting bevolkt door Britten en Canadezen. De wederopbouw van de stichting gaat moeizaam, mede vanwege de schaarse middelen. Het gebouw werd in 1972 afgebroken, omdat het niet meer paste in het beleid en de normen van die tijd. De gebouwen op het Wesselplantsoen zijn in de plaats van gebouw Eikenhof gekomen.

DE ARCKE 10

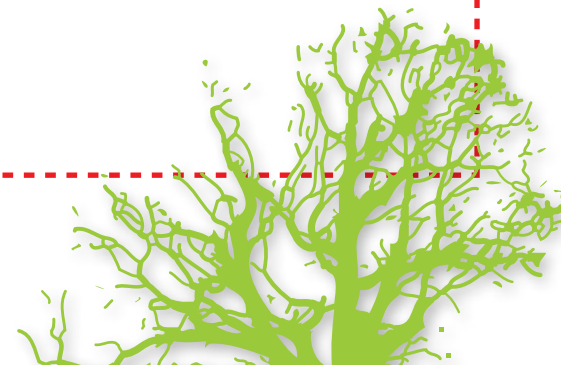
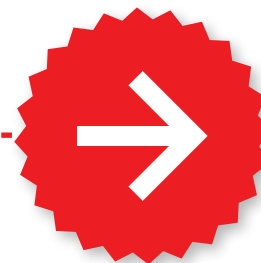
1908

De historie van de Arcke heeft een sterk internationaal karakter. Nadat het houten huis begin vorige eeuw werd gefabriceerd in Noorwegen, is het naar Rusland getransporteerd, opgebouwd en vervolgens weer afgebroken. Rond 1908 ging de Arcke naar Nederland, waar het op een stenen basement op dit terrein herrees.

De bosrijke locatie was blijkbaar interessant voor creatieve mensen. Zo woonde er van 1918 tot 1935 de familie Van Rossum, die regelmatig bezoek kreeg van de schrijver C. Spelstra, alias A. den Doollaard. Op zoek naar inspiratie zwierf die vaak door de bossen rond de Arcke.

Na 1940 is de Arcke enige tijd directiekantoor geweest van de stichting. Oorspronkelijk stond tegen de rechtergevel een bediendenhuis (het Arkje), eveneens van hout. Later is dit huisje verplaatst.

Anno 2011 doet de Arcke dienst als crisis- en weekendverblijf voor jongeren.

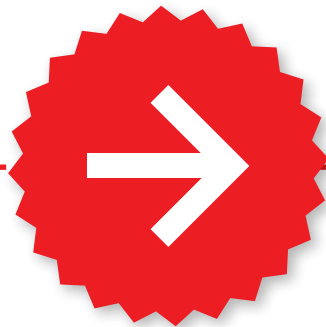
OTTHO HOEVE

11

1903 - ARCHITECT POSTHUMUS MEIJES

Als één van de eerste gebouwen van het Doorgangshuis dankt de Ottho Hoeve zijn naam aan ds. Ottho Gerhard Heldring. De Ottho Hoeve wordt als modelboerderij opgezet, het agrarisch praktijkonderwijs vond hier plaats. Tevens leverde de boerderij voedsel voor de gehele instelling. Tot de opheffing in 1963, toen bleek dat de boerderij grote geldelijke tekorten opleverde en de opleiding voor landbouwer niet meer aansloeg.

Anno 2011 is de Ottho Hoeve een gezinsgroep en biedt het pand ruimte aan de Plantsoenendienst van De Hoenderloo Groep.

HEIBULT

12

1903 - ARCHITECT POSTHUMUS MEIJES

Oorspronkelijk fungeerde de Heibult als directeurswoning en centraal administratiekantoor. De Heibult wordt gesitueerd op een plaats van waaruit de directeur een goed overzicht heeft over de gehele stichting. Door de jongens werd het pand het 'loerhuis' genoemd. De architectuur laat zien dat het gebouw voor die tijd voldeed aan de nieuwste ideeën over gerieflijk en ruim wonen.

Het pand doet anno 2011 dienst als gezinsgroep.

GANGELSCHOOL 13

1907 - ARCHITECT DE MOL VAN OTTERLOO

De Gangelschool was de eigen school van het Doorgangshuis, waar 100 schooljongens van Nijegaarde (gebouw tegenover de school) in vier klassen onderwijs volgden. In 1907 was het een modern schoolgebouw met zelfs een lokaal voor allerlei vormen van handenarbeid. De woning van de hoofdmeester zat aan het gebouw vast. De school is genoemd naar meester Bernardus Gangel, de eerste onderwijzer van het dorp Hoenderloo en daarna de tweede directeur van de stichting. Hij stond aan de wieg van het Jongenshuis.

In 1961 voldoet deze school niet meer aan de eisen van de tijd en wordt de moderne lagere school gebouwd, de nieuwe Gangelschool. Dit gebouw vindt u tegenover de oude Gangelschool. Een gebouw met veel ramen en volop licht en ruimte waar zo'n honderd jongeren onderwijs kunnen volgen.

In 2005 wordt de nieuwe school uitgebreid met therapie- en kantoorruimtes.

De oude Gangelschool is in 1986 ingericht als ontmoetings- en recreatiecentrum voor de jongeren (Meetingpoint/soos).

KLEIN HAVELTE 14

1953

De Duitse barakken uit het dorp Havelte (Drenthe) zijn destijds bedoeld als noodwoningen voor personeel. De behoefte aan woningen voor personeel was groot, vanwege de woningnood na de oorlog. Oorspronkelijk bestond Klein Havelte uit twee gebouwen.

Het gebouw Klein Havelte doet anno 2011 dienst als kantoor- en therapieruimte.

DE BANK 15

1937

Deze bank stond vroeger voor gebouw Eikenhof (bord 9). Het was een geschenk van de oud-jongens en jongens ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van gebouw Eikenhof in 1937. Het gebouw is inmiddels afgebroken.

De bank is verplaatst naar dit punt waar men kan genieten van het unieke uitzicht.

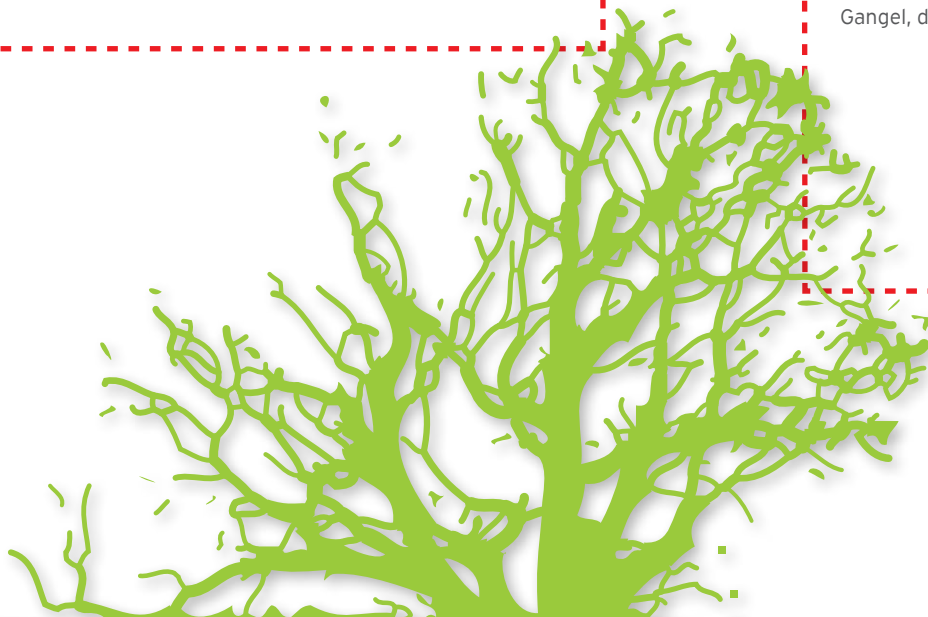
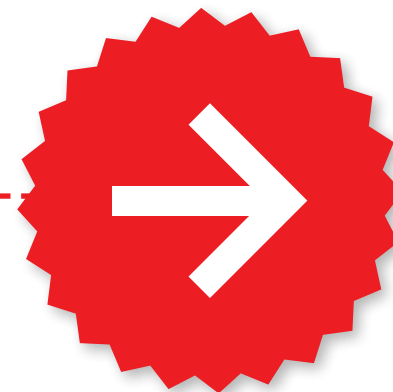

BEGRAAFPLAATS 16

1859

De grond achter de kerk en de pastorie werd in 1858 door Jacob Voorhoeve uit Rotterdam voor tien gulden verkocht aan de kerk voor het inrichten van een begraafplaats. Pas in 1859 werd de goedkeuring verleend door de burgemeester van Apeldoorn. De aanleg vond plaats door schenkingen van 'bedeelden van Hoenderloo'. Vanaf 30 september 1860 kostte een eigen graf 7,50 gulden.

De graven zijn nog steeds eeuwigdurend. Veel jongens van De Hoenderloo Groep liggen begraven op het kerkhof. Opvallend is de rij graven uit de periode van de Spaanse griep 1918-1919, toen veel jongeren getroffen werden door deze ziekte. Ook liggen, voor De Hoenderloo Groep bekende, belangrijke mensen begraven op dit kerkhof. Zoals meester Gangel, de eerste onderwijzer van het dorp Hoenderloo.

HELDRIINGKERK

17

1858 - ARCHITECT WILLEM DE WAAL

De kroon op het pionierswerk van de Hervormde dominee O.G. Heldring werd de kerk. Heldring heeft zich ingezet voor het dorp Hoenderloo door een watervoorziening (waterput), een school en een kerk te realiseren.

Al in 1851, het jaar van de oprichting van het Doorgangshuis, deed Heldring moeite om Hoenderloo tot een zelfstandige kerkelijke gemeente te laten verheffen. Twee jaar later werd toestemming verkregen. Na veel moeite stond de Nederlandse Hervormde Synode een provinciale collecte ten bate van de nieuwe gemeente toe. Tot een landelijke inzameling was zij niet te bewegen. De opbrengst was 2500 gulden. Heldring dacht aan het verhaal van het mosterdsaadje uit de Bijbel en vatte het werk aan. Hij werd spoedig gesteund door ruime giften die na de eerste inzameling binnenstroomden.

In 1853 werd een begin gemaakt met de bouw van de pastorie, predikant ds. F. van Loenen werd beroepen en kwam in 1856 naar Hoenderloo. Toch moest de dorpschool nog als kerk dienen, want pas op 29 augustus 1857 kon de eerste steen van het kerkje worden gelegd, dat in 1858 werd ingewijd.

DE WANDELROUTE WERD MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR:

BOERTIENGROEP

bestwerk

Met veel dank aan de samenstellers Arend Jetten (oud-medewerker DHG), Babette Vegter (oud-medewerker DHG), Jeanine Mensink (opleidingsadviseur DHG) en Frits Essenstam (hoofd Plantsoenendienst DHG).

POSTBUS 73

7350 AB HOENDERLOO

T 055 - 378 88 00

E INFO@HOENDERLOO-GROEP.NL

I WWW.DEHOENDERLOGROEP.NL